

nicama, u Konavlima (V. Viestnik, 1887 str. 90—92). Zasluđuje, da se narišu ovi pilovi, jer imaju osobit starobosanski tip.

LXVIII.

1. † СІА ПЕТІХЛЕБНИЦА МОНАСТІРА (u sv. ТН, НИ, ТНР.)
ЖИТОМНСАНТЬ ОКОВАСЕ НАСТО
2. ІАНИЕМЪ ХАХИ ІЕРЕМНЕ ІЕРМОНАХА (u sv. ІАН, МЪ, МН)
ТОЄЖДЕ ОБИТЕЛЬ
3. ИКОГ ДА БЕШЕ ѿ САРАЄВЪ ПЪТНИКЪ (u sv. ИК, АР, ИИК)
И : БИСТЪ ЦЕНОЮ : ІД : U sv. ИБ
4. АСПРН ЛЪТО РО ХВА : А Х П Д : (u sv. ПРН)

ѿ МЕСЪ САРАЄВЪ

Čita se:

1. † Sja petihlebnica monastira Žitomislić okova se nasto
2. janjem hadži Jeremie jermonaha toezde obitel
3. ikog da beše u Saraevu putnik i bist cenouju : 14 :
4. aspri ljeto ro Hvs : 1684 : u mesu Saraevu

Ovaj je nadpis na srebrnoj petohljebnici. Nadpis teče naokolo petohljebnice. Promjer joj je m. 0,25; a na gornjoj česti promj. m. 0,14. Ovgdje mi je uzgrede spomenuti tri krasne čaše izradjene majstorski u filigrani. Oko čaša su svetitelji, te je djelo od XVII v. Sada je u crkvi u Žitomišljicu. Vid Vuletić-Vukasović.

K r i t i k a.

(Nastavak. Vidi str. 50).

Meni je nepoznato, rad njegove skupoće i rad moje daljine od znanstvenijeh središta, omašno i zlamenito djelo F. Laya o jugoslavenskim uresima narodnog domaćeg i umjetnog obrta, ali g. Buliću imalo je biti svakako poznato i stojati mu pri ruci u obragjivanju ove česti njegove rasprave. Naš narod, kao što je u pričama i pjesmama sačuvao uspomenu prvobitnijeh svojijeh vjerskijeh osvjedočenja, drevnijeh svojijeh junaka i povjesničkijeh dogagjaja, tako je još mnogo bolje i jasnije na svojoj nepromjenjenoj nošnji, na ćilima, torbama, na sviralama, preslicama, vretenima, na pokujstvu i na ostalijem predmetima, što su u odnosaju sa domaćijem životom, sačuvao motive svoje bogate ornamentike. Tijeh motiva cijenim, da će biti krasan bir u Layevoj knjizi, pa mislim, da se nebi snjelo ništa da piše ob ornamentici našega naroda bez pomoći toga djela, koje bi trebalo da bude temeljem i ishodištem za dalnje istraživanje i za prikupljanje nova gradiva iste struke. Počeci kulturnoga razvika kod svijeh

su naroda jednaki. Prvi tehnički proizvodi jesu jim *tekstilni*: pletivo i tkanje, t. j. slaganje naravskih proizvoda, koji se mogu lako da pregiblju, savijaju i prepliću, i njihova uporaba za prve životne potrebe. Redom druga vrst proizvoda jesu *tehtonski*, i to od mekšeg gradiva, što ga je lako dobiti, kao što je drvo. Gjegod je drvo zamjenivalo pletivo ili tkanje, naravski je bilo, da je primalo na sebe one motive uresa, kojijema su oči naroda obikle bile od onog vremena, kad je za iste svrhe najviše upotrebljavao pleter i tkanine. Iz drva prelazili su pak malo a malo ti oblici i na kamen, koji ga je zamjenio u graditeljstvu. Nego, na putu napredovanja i sve to opširnijega uljudbenog razvijanja, obraćala se pažnja naroda još i na one pojedine predmete iz naravi, što su ga najviše zanimali, te je nastojao, da jim oblike prenese kao ures na rukotvorne predmete, i tako su postajale druge dvije vrsti uresa: *bilinski* i *životinjski* ili *figuralni*. Pošto je u prvijem vjekovima nakon svojega doseljenja na jug naš hrvacki i srpski narod, gubitkom svoje političke samostalnosti, bio obustavljen na stazi svojeg umjetničkog razvitka, to je on ostavio u spomenicima, kao što su kninski, a sačuvao u domaćem obrtu jasan i vidljiv trag stepena, do kojega se u vlastitoj svojoj narodnoj umjetnosti bio uspeo do XII. stoljeća potla Isukrsta.

Ovijem načinom tumačim ja motive spletenijeh, zauzlanijeh i protkanijeh trakova iste širine, što se nahode na novo-otkritijem zlamenitijem kninskijem ulomcima. Ja te motive zato nevolim zvati *mističnijema*, pa neka su jih slobodno tako prozvati duhoviti Francuzi. U tijem motivima nazire se samo stanovit, općenit stepen razvitka umjetnosti u svakoga naroda. Ako tjih motiva ima i na talijanskijem, i na francuskijem spomenicima, što jih napominje g. Bulić, ako jih ima na mauričkijem u Španjolskoj, na rumunjskijem, armenskijem i georgijskijem malo da ne iz istog zemana, svemu tomu uvigjam jedan jedincati te isti uzrok. Taj prvobitni način ornamentacije pojavlo se je na crkvama, tjem i najsajnijim i najtrajnijim spomenicima kršćanstva, netom su jih počeli graditi svojijem rukama iz istoka u Evropu doseljeni narodi, koji se svi od prilike nahogjahu na istom stepenu kulturnog razvitka. Takova dakle ornamentacija nije posebna svojina nijednoga naroda, već je svjema uopće zajednička. Ona nije, kako piše g. Bulić, da „njeni spisatelji hoće“, „porjeklom ni iz Švedske ni iz Irske“ niti je samo „osebujština starih Kelta“, niti „je osebujština germanskih naroda, te preko Langobarda doprla u umjetnost evropejsku“, niti je „to narodno obilježje starih Gala“. Svikolici narodi na svijetu imali su na onom stanovitom stepenu umjetničkog razvitka te vrsti uresa, a imaju ga neki još i sada. Eno jih urezanih na starinskijem predmetima Feničana, Asiraca, Kelta i Grka, a eto jih sada opažamo na tijelu, na oružju i na lagjama divljijeh stanovnika otoka Velikoga Oceana. Ljučki duh razvijao se je i razvija se još i dan danas vazda polag istijeh općenitijeh zakona.

Meni se čini, da nije ni to što se čini g. Buliću, da se „poraba tako zvanoga mističnoga motiva opaža“ „samo kod naroda kršćanskih i to u doba, kad je vladao njihovim zemljama mir, glavni uvjet za razvitak umjetnosti“. Mir istina da je glavni uvjet za razvitak umjetnosti, ali je

politička sloboda još zlamnitiji uvjet, pa bez nje nije ni sam mir dostatan. Sam je g. Bulić u svojem govoru izrečenom u prvoj glavnoj skupštini „Starinarskoga kninskoga društva“¹⁾ dne 3 srpnja 1887 rekao, da bez političke slobode „kako nam poviest svih naroda kaže, nema u narodu na nikakvom polju nikakvog napredka“.

Motiv spletenijeh trakova neopaža se *obilno* upotrebljen nego samo kod *varvarskih* naroda, koji su primili kršćanstvo, a ne i kod *obrazovanih*, kao što su bili Grci i Rimljani, jer su ovi nakon pokršćenja upotrebljavali na svojijem kršćanskijem spomenicima takogjer i neke od svojijeh surovijeh pradjedova baštinjene motive pletera, ali *obično* iste one motive bilinskog i figuralnog uresa, što su jih i od prije posjedovali, uza sami dodatak strogo kršćanskijeh simboličnijeh uresa i uz prilagodjenje starijeh motiva novijem potrebama.

Što g. Bulić piše, da kompozicija motiva spletenijeh trakova „u osnovi nije no daljni razvitak već odavna rabljenih starokršćanskih motiva“, i da taj „motiv nije ino, no puniji i razvijeniji tip već davne starokršćanske kompozicije“, i još da „porjeklo tomu motivu moramo tražiti jedino u starokršćanskoj umjetnosti, a ne u osebjštini ma kojega naroda“ tumači se takogjer gori istaknutom mišlju, da su taj motiv upotrebljavali svi varvaraki narodi, netom su nakon svojega doseljenja u Evropu primili kršćanstvo i stali da grade crkve i da prave druge predmete crkvene službe. Porijeklo tomu motivu nije dakle u starokršćanskoj umjetnosti, već na onom stepenu umjetničkog razvitka u Evropu doseljenijeh naroda, na kojemu jih je zatekao oživljujući duh kršćanstva, koji je njima dao samo potaknuće, da iznesu na vigjelo blago umjetničkijeh pojmova, što jim je do tada skriveno bilo u skromnosti domaćećeg života. Kako je koji narod primao kršćanstvo, onako je i iznašao na crkvama i crkvnijem predmetima na vigjelo prvobitni svoj način kićenja. Naš je narod odnosno kašnje primao kršćanstvo, pa mu se je i zato kašnje desila prilika sa drvenijeh i pletenijeh ili otkanijeh predmeta da prenaša urese na kamen onako, kao što jih sad radošću vigjamo na dragocjenijem ulomcima kninskijeh iskopina. *Starokršćanskijem* se mogu dakle zvati slični motivi pletera, što se nahode u Italiji i u drugijem zemljama prema ovijem našijem hrvackijema samo u toliko, u koliko potiču od naroda, koji su nekoliko vjekova prije našega primili kršćanstvo, jer su se prije našega i doselili na jug, ali se zato ipak nemogu da smatraju porijeklom ovijeh našijeh, što no se javljaju u istijem prilikama, ali samo kašnje, u usporednu teku razvijanja. Oni su starokršćanski za njih, a ovi su za nas. Stoga i ako oni nijesu isključiva naša osebnost, jesu ipak svojina našega naroda, kojom možemo i smijemo da se ponosimo, i koju treba da ispitujemo pomnjom i napetom pozornošću, jer i ako jesu ovi motivi svikolici megjusobom slični, uopće govoreć, nijesu ipak tako samovoljno ni besmisleno sastavljeni, da se nebi dali megju sobom razlikovati, klasifikovati i dovesti do nekog sustava. Samo kad jih tako budemo poredali, proučivši jim sklop do najsitnijih potankosti, bićemo u stanju, da jih strogo znanstveno prispodabljammo s onijema, što se nahode

¹⁾ Izvješće starinskoga kninskoga društva 1888. Str. 21.

u drugijem zemljama i što potiču od drugih naroda, pa ćemo vrlo lako u sličnosti otkriti i razlike, te uhvatiti kraj ovoga do sada samo zamršenoga klupka, i razumjeti, kojoj uprav vrsti tijeh pletera je više naginjao ukus našega naroda, koji li je uprav strogo *hrvacki*. Ako drugijem narodima nije bilo stalo do sada, da se prime toga posla, već su Nijemci n. pr. prosto tvrdili, da je pleter trakova germanski motiv, i ako su na svojem sada zemljištu našli dosta kovinskih spona i drugih predmeta¹⁾ urešenijeh pleterom, o kojijema nehotice i sami ispovijedaju, da su pripadali onijem starijem Slavenima, kojijema su oni pomeli već svaki trag, lako se može opravdati. Taj posao bi za njih imao tek strogo znanstvenu arheologičko-umjetničku zlamenitost; ali za nas nije tako. Kninski ulomci potiču od našijeh pradjedova, to je stvar jasna, to uam niko neće zanijekati, jer od sedmoga vijeka pa do današnjijeh dana samo je naš hrvacki narod stanovao u Kninskoj okolici, pa isti taj narod čuva na predmetima svojeg domaćega obrta iste one ornamentalne motive, što jih je naslijedio od pradjedova svojijeh. Ta nas okolnost s jedne strane potiče na spomenut posao, a s druge nam obećaje potpore i olakoćenja u tom mučnom istina, ali blagorodnom, rodoljubivom pregnuću. Ko se zauzme oko toga ispitivanja treba svakako da ima pred sobom spom. Layevo djelo, pa i sam da putuje kroz narod i da prikuplja narodne motive uresa, osobitijem obzirom na različite načine pletera. Ja bi se sam dragovoljno latio toga rada, ali mi toga nedopušta moja učiteljska služba. Tomu bi se hoćela osoba posve slobodna, a viješta crtanju i umjetničkoj arheologiji, jer je rad to, koji se nebi mogao da izvrši ni u mjesec ni u dva, već samo u više godina dana.

(Slijedi.)

F. Radić.

D o p i s i.

Knin, 20. svibnja 1889. — Veleučeni gospodine! Ova je godina 1889 sretnije od prošastih starinarskomu društvu započela, jer se dobar broj rodoljuba srđeno odazvao i zauzeo na njegovu korist sa svih strana hrvatske domovine. Neki obilatimi milodari, drugi kao članovi utemeljitelji treći kao prinosnici, dobar ih broj kao društveni povjerenici; svi kao péele radilice doprinose u ovo ulište slave i narodnoga ponosa.

Kao odjek onoga oduševljenja, društveno upraviteljstvo pridvojstručilo je svoj mar i rad, i najsajjniji uspjeh dostignulo. Štovani čitatelji dobro se sjećaju narisa priloženih liepoj i mudroj razpravi veleučenoga Bulića, lani od naše Akademije pečatanoj, narisa koji su iznenadili i začudili učenjake starina! Danas možemo s ponosom pokazati našu sbirku svake vrsti predmeta kašnje nadjenih, prama kojimi, oni pečatani u spomenutoj knjizi nisu nego jedan mali dio.

Velika se radnja obavila u Biskupiji na groblju Sv. Luke, gdje su razkriveni zidovi veličanstvene stare crkve na tri broda sa predvorjem, triputa veće od one na kapitolu i druge na stupovih. Ta je crkva puna

¹⁾ Schnaase-Gesch. d. bild. Künste. Sv. III, str. 595.

grobova i u predvorju izmedju grobova nadjen je jedan *sarkofag*; nadjeno je preko pedeset komada ornamentike sa prebogatiimi motivi različitih narisa i uresa; nadjeno je mnoštvo komada nadpisa, po kojih bih rekao, da je u onoj crkvi bio arkiv narodne poviesti, ali na žalost! kako je crkva vatrom spržena, tako ogorjeli mramor i razne vrste kamenja, većom je stranom razdrobljeno i razkomadano, da se mučno može sastaviti smisao nadpisa. Nadjeno je rimskoga sloga nadgrobna, arkitrava, kipova i ornamentike, ali najveće našega hrvatskoga narodnoga sloga. Velimo *našega*, jer nam se još neda vjerovati, da bi to bio slog Longobarda iz dobe Karlovinga; jer nam se čini, da bi oni bili u svojoj otačbini ostavili veći broj spomenika, kada u samu Kninu ima ih veće nego u svoj Italiji, Francuzkoj i Njemačkoj. Naši gradovi pri moru, puno napredniji nego su hrvatski bili, u svojih gradjevinah ne održaše biljega onoga sloga, s kojim obiluje naš Nin, Biograd, Knin i sama sela Kotara i Bukovice kao i Solinskoga polja. Sve kada bi se taj slog od Longobarda začeo, stanovito je, da se je u našoj Hrvatskoj razvio i oplemenio. Da se uvjerimo o bogatini ovog sloga spomenuti ćemo, da samih stubovnih nadglavaka (copitelli) biti će do 15 različitih vrsta, a narisa u prepletajih, kolobarih, pticah, živinah, granah i cvietovah, zar koliko je komada, onoliko je različitih motiva.

Izvan kamenih spomenika, nadjen je dobar broj kovina: novaca, prstenova, naušnica, od srebra pozlaćenih oprava, i nakita izvrstne radnje, što će pokazati napredni stepen onih doba, zanata i radnje u našoj domovini. Nadjeno je gvozdenih predmeta, ključa, čavala i halata, u porabi onoga vremena, te se možemo stalno nadati, da, ako bi do sada nadjeni predmeti mogli u svakom i najobilnijem muzeju sačinjati dičan osjek naše domovine, kada se iztraže druga mjesta i sabere silno arkeologično blago, koje je društveno upraviteljstvo na mnogim mjestim u Dalmaciji spazilo, moći ćemo skupiti u hrvatski muzej preobilnu sbirku narodnih predmeta.

Skoro obadjosmo ruševine starih hrvatskih gradina Otona, Tuklaca u Plavnu i Kegljevića grada u Mokrom polju, i kod svih tih mjesta namjerismo se na davna grobišta, crkvine i manastirine, gdje opazismo komada ornamentike od IX. do XI. vieka, kojom su se Hrvati dičili za narodne dinastije, što još bolje potvrđuje starinu tih gradova i njihovih stanovnika, kao i naprednu prosvjetu puka. Mi se opet obraćamo srcu Hrvata, koji ljube svoju domovinu i njezinu slavnu prošlost, i vapijemo: *narode pomagaj!* Pruži sredstva, da se sagradi hrvatski muzej u Dalmaciji, u koga ćemo sahraniti ostanke slavne domovine naše, koji no će glasno posvjedočavati svima i svakomu, što je Hrvatska bila, i da je i Dalmacija hrvatska domovina.

Kninsko starinarsko društvo najvećom ljubavi, i postojanosti stupa napred, a uspjeh svud ga sretno prati; ono zaslužuje pouzdanje rodoljuba i pomoć celoga naroda.

Kada se protraži groblje Sv. Luke u Biskupiji i razčiste zidovi one znamenite crkve, koja ako se dokaže, da nije stolna Sv. Marije, koju toliki povjestnički podatci spominju, istinito je, da je jednako veličanstvena bila, kako dokazuju do sada izkopani spomenici ornamentike i nadpisi odnosni

na Bogorodicu. Uz ovu crkvu stajala je neka velika sgrada, puno veća od same crkve, koja će se jedino moć označiti, kada se razčiste temelji i prosudi sva osnova sgrade.

Pošto je bilo nešto zaprieka, da se dovrše te odkopine na Kapitulu, one su srećom poravnate, te će se ondje nastaviti radnja i dogotoviti ove godine. Narode do tebe je da se uspješno prosliedi! F. S. Z.

U Korčuli, dne 1. svibnja 1889¹⁾. — Veleučeni gospodine! Kod manastjera Žitomišlića (blizu Mostara), prama staciji su dva starobosanska spomenika. 1. Stećak od vapnenjaka na podstavku. U vrhu je ravan. Na nogama je bassor, t. j. igraju karmine (kolo) tri junaka. Svakomu je na glavi zašiljen kalpak, a obučeni su u kratkoj dolami. Igraju kolo s lieve put desne, biva s naopaka. U ruci su jim, držeći se u kolu, kao po tri jabuke u obliku djeteline. Kolovodja sam drži u ruci tu kitu. Na glavi stećka igraju žalostno kolo četiri ženske, te su svčđno uhvaćene kao i muški, a u ruci drže kite. Ispod nogu jim je za obrubak uže. S donje je strane stećka lov na jelena, biva junak je na konju, te je položio koplje, pa hoće, da sgodi jelena. Jelen bježi put desne, al ga dočekuje drugi junak na konju, koji jezdi put lieve, i pogadja jelena kopljem u gubicu. Prvomu je junaku o bedri mač, a na glavi oštruljast kalpak. pa tako isto i drugomu. S gornje je strane stećka, u prvomu redu put desne junak pješe. Na glavi mu je oštruljast kalpak, a o bedri kao topuzina. Zapeo je strielu za tetivu, pa čeka tri jelena, a oni idu prama njemu put lieve. Povrh jelena je opeta kao kolo od sedmero ženskih, biva vide se dobro povrh prvoga jelena dvije ženske, a povrh zadnjega tri. Na drugomu je razdjelku (razdjeljak je poput užeta ispod obruba) isto kolo, ali je u kolu šest ženskih. Ovo kolo izgleda kao da ženske stoje na jelenima. Uniže je naokolo stećak obrubljen užetom, a povrh užeta je unaokolo ures od granja djeteline. 2. Ogromna ploča od vap. Prosto je obrubljena obrubom poput pruge i liepo urešena liščem djeteline. Nad pločom je usadjen golem krst, a u vrhu mu ruža od četiri listka, slabo ukresana. Narod priča, da je pod pločom ukopan *Joban Rajković*.

Kod Mostara je put sjevera $\frac{2}{3}$ sah. hoda jahudijsko greblje. To se mjesto zove u *Zaliku*, te je tu u sve devet starijih stećaka. Zahudijski su stećci ukresani poput starobosanskih, al su manji. Podstavak je skupa sa stećkom, te je veoma širok i golemiji od starobosanskoga. Ovgdje se svaki stećak svršuje u trostan ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Ovgdje je na svakomu stećku na zapadnoj strani jahudijski nadpis, te su slova velika. U greblju su i dva nova jahudijska stećka, te su različiti od starijih, biva nesvršuju na oštro šljeme, nego jim je svedenije kao površnica na kućama. I na njima su nadpisi, te je na jednomu sviecka godina, arabskijem brojevima, 5645. Ovaj posljednji stećak najbolje se približuje starobosanskijem stećcima. Stari su stećci od krupnoga kamena žrvnjaša, a oko Mostara od toga kamena nema stećaka. Ovi su jahudijski stećci u toliko zlameniti, jer su kašnja imitacija starobosanskih stećaka, te je ovo znak, da su se starobosanski stećci dizali i po jahudijskomu

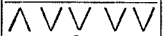
¹⁾ V. Viestnik 1889, str. 60.

doselenju iz Španjolske, jer se jahudija najbolje pripitomljuje i hoće na silu, da se prilagodi svakomu običaju, a samo, da bi mogao bolje trgovati. Opazit mi je, da je blizu jahudijskoga greblja jedan starobosanski stećak.

U Mostaru je na tri mjesta pravoslavno greblje: a) Suodolsko — u sriedi. b) Bjelušinsko — s desne strane, od juga. c) Greblje poviše stare crkve.

I ovdje ima po gdjejkoji krst od XVIII v., a riedko od XVII. Daleko 1¹/₄ s. voza s diližencom od Mostara put sjevera (k Sarajevu) su ukraj puta četiri storobosanska stećka, a to s lieve strane puta.

Opisao sam spomenik *voevode Masima* na ušću rieke Drežanke (u Hercegovini) na *Lužinama* u *Viestniku* god. 1889 na str. 11—13, a sad mi je navesti ostale stećke u selu Drežnici kod spomenute rieke. Kod sela su *Sritne njive*, a na njima je u sve osamnaest stećaka, te su obrasli dračom, pa su većinom bez obilježja. Samo mi je spomenuti sliedeći stećak: Stećak poput ploče u vrhu ravan. Naokolo mu je sliedeći ukras (ornament): ~~~~~ S gornje je strane spomenute doline do dvadeset stećaka, te mi je spomenuti sliedeće: 1. Ploča. Na njoj je čovjek kao gô okrenut put desne. U lievoj mu je ruci koplje, te se na nj podupro. Za čovjekom je kratak mač. Mač stoji o sebi. 2. Ploča. Preko ploče je okomita pruga, te je udubljena. Malo odalje je greblje u *Čelovnjim*, te je tu u sve šest stećaka, al je na mjestu sve greb do greba bez *biļega*.

Opisati mi je dva sliedeća stećka: 1. Stećak poput ploče. Zarubljen je i urešen kao ustrišcima ovoga oblika: . 2. Stećak poput ploče. Urešen je naokolo ogromnijem liščem djeteline. Odignuta je gornja ploha poput štita, a na njoj je kao ogroman štit. U dnu je na štitu, s lieve strane, kao topuz.

Proputovao sam i Ramom, te je u njoj slabo starobosanskijeh spomenika, a što jih je, to su primitivni. Narod u Rami gotovo govori crnogorskim nariječjem, te se malo od Crnogoraca u tomu razlikuje, al mi nije za to ovdje mjesta, samo mi je očitovati unaprieda, da se Rama gotovo u svemu odlikuje od ostale Herceg-Bosne, te joj i goroviti briegovi strašno i okomito strše nad bučećom i hitrom riekom Ramom, pa se može zaključiti, da je čovjeku u ovijem krajevima od pamtivieka valjalo lov loviti na svaku krvoločnu zvierad. Na podnožju briegova nije mu bilo moguće stanovati, no mu je valjalo u visoku graditi kolibe. Taki mi je utisak učinila i dan danas Rama, jer valja, da se i sada oni stanovnici bore drvljem i kamenjem proti zvieradi, a da usčuvaju svoje siromaštvo. Uz rieku su Ramu dakle po bokovima briegova težačke kolibe, a na podnožju zimi niti zaviri sunce, no je kao u kotlini¹⁾.

Kod *Usti-Rame* (ušća Rame) je inženjer g. Oto Kaut kopao temelje za *barake*, te je našao ostataka cigala i posvodjenja. Cigle su obično šir. m. 0,17; visoke m. 0,17; debele m. 0,5.

¹⁾ Tu je kamenje *crna žulja* Sada je u Rami izobilja divokoza, srna, divljih krmaka, jazavaca i t. d.

Daleko od sela *Uduckoga* $\frac{1}{2}$ s. je potok *Tosjanka*, a tu je (put sjevera) selo *Tosjenica*. Kod sela je osamnaest stećaka poput ploča, ali su bez znakova, a samo sam vidio na stećku polumjesec. Ovaj je stećak u šikarju. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. Ovdje sam u riei vidio stećak zasujen. U selu (turskomu) je *Tosjenici*²⁾ ogroman stećak u vrhu ravan, ali na njemu nema znakova. Na *Toboljku* su kod *Tosjenice* dva stećka poput ploča bez znakova.

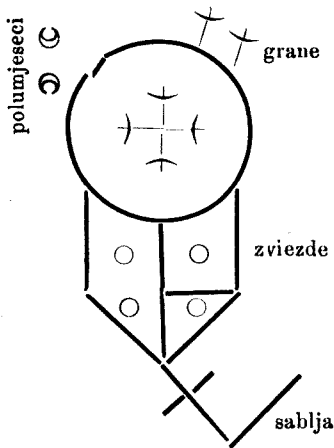
Bila su na *Repovačkomu* polju dva stećka (kod *Uduckoga*), al su razbijena za inženjersku kuću, te se sada vide uzidani utarci. Narod kaže, da je na jednomu bilo pismena, al su to, po svoj prilici, bile šare, t. j. uresi.

U *Uduckomu* su polju sljedeći stećci, te jih narod zove isključivo *mašetima*: Šest ploča (od crnkaste žulje) bez znakova. Niže spomenutih stećaka drugih je šest ovisokijeh poput ploča, te mi je spomenuti sljedeće: 1. Ploča. Od žulje je, t. j. od kamena *modrca*, kako ga narod zove. Na ploči je ukresan kao lemeš. Još malo dalje je šest stećaka, te su dva na podstavku, al slabo ukresanu. U gori je poviše polja ploča poput ravna stećka, a malo dalje razbijen stećak. Kod spomenutoga je stećka kosti i jedan prag.

Pod *Slatinom* je kod *Stare Mostine* nad Ramom stećak poput ploče. Pokvaren je i rdjavo ukresan. Od kamena je žrvnjaša. Na njemu je u vrhu vijugasta udubljena crta, te narod kaže, da je to zmija, al nebi niko mogao to pogoditi po onoj prvobitnoj slici. Daleko $\frac{1}{2}$ sahta hoda od *Mosta Rame* put *Prozora* su *Bare*. Tu je stećak u vrhu ravan. Na njemu nema znakova. Na *Glavici* nad *Barama* je dosta stećaka (*mašeta*), te sam jih nabrojio do sedamdeset i četiri, te su neki kao prosto kamenje, biva tako su slabo izradjeni, da bi rekao, da su izvadjeni iz kose, te istom sgrušani. Većinom su od tvrda *modruljaša*, a nekoliko je i vapnenjaka, premda tu nema toga kamena, pa je zaključiti, da su iz daleka dosmucani na onu humku. Tu je na humci obilježja i predhistoričkoj gomili, biva oko tri stećka je po predhistorička gomila. Ovdje mi je opisati sljedeći stećak od vapnenjaka. Naslonjen je na slabo ukresanu podstavku. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. Zarubljen je naokolo užetom. Na glavi mu je oskočen polumjesec okrenut nizdoli, a tako isto i na nogama. Na gornjoj je strani bio po svoj prilici nadpis, al je stećak izlizan, pa se nepozna gotovo ni cigloga slova, a samo u vrhu, na stegnutoj strani, dobro se razaznaje sljedeća godina **Z** t. j. po Hr. 1492. I dan današnji u *Rami* narod *nabode* ruke, te nacрта na desnici različita obilježja, a to *sickanje* (tako zovu tu vrstu tatuaza) sudara se sa znakovima na starobosanskijem stećcima, biva ovdje su znakovi *modruljaste boje*. Navesti mi je *sickanje* s desnice *Stipa Drinovca*, težaka iz *Slatine* (u *Rami*): Ovo se *sickanje* donekle može usporediti s obilježjem na starobosanskijem stećcima, a osobito je ovdje zlamenita sablja, biva sablja je *tradicio-*

²⁾ U ovomu su selu *Bošnjaci*, muhamedovske vjere, te mi je spomenuti sljedeće težačke porodice: 1. *Peralići*. Doselili se (po njihovu kazivanju) iz *Budima*. 2. *Vila*. Iz *Kovačeva Polja* jun *didovina*. 3. *Husrep* iz *Slatine*. Došao na materinstvo *Peralića*.

nalno zlamenije Rame, t. j. grb-štit Rame po *Fojničkomu kodeksu* pod br. 11 sastoji se od trouglaste targe u dnu stegnute na oštri ugao¹). Polje je crveno. Ruka je oklopljena plavkastijem oklopom. Na laktu je pozlaćeno, taka je rukavica, te i ručica (balčak) od sablje, a sablja je plavkasta. Ispod štita je: o PRIMORDIÆ o

Fra Jeronim Vladić ovako piše o stećcima u spomenutom djelu na str. 10: „U ovoj pokrajini od starina jošter je viditi nekoliko mašeta, ali tako rekuć brez ikakove važnosti, pošto na njih niti je naći kakovih nadpisa, niti kakovih znamenitih slika. Pošav od Varvare prama Rumbocim,

ima nešto kraj puta razbacanih i povaljanih, brez ikakovih znamenitosti; i jedini onaj na kraj ovog sela na sjever, što stoji na jednom brežuljku kraj puta, vriedan je nešto obzira, buduć da na njem imade sa jedne strane čovjek, predstavljajući lovca²), za kojim ide vižle, s druge strane opaziti je dvije jabuke ili su to dva hljeba (to su obično ruže ovako ukresane ⊕), a s treće bi rekao križ, na četvrtoj neima ništa. Od svih brez nadpisa mašeta u ovoj pokrajini najobsezniji su oni u područnoj kotlini kod sela Doljana i dva niže Ustjerame. Jošter ih mnogo imade većinom po šikarah obrastlih mašinom, ali do kojih sam ja dopirao, nevirede spomena³). Na Rami je kod sela *Slatine* stariuska čuprija (most). To je gradja od velike zlamenitosti radi čvrstoće i ukusna izvršenja. Čuprija je duga 35 koračaja, a široka do 4 koračaja, t. j. duga po prilici m. 30, a šir. m. 3¹/₂. S lijeve je strane mosta udaren u kamen krst poput zvezde sa osam zraka, a s desne strane oskočen polumjesec okrenut put desne. Ovgdje narod priča, da je ovaj most gradila careva mati, a pr. O. Antun Vladić kazivao mi je, što je priličnije, da je ovo djelo hercega Stjepana⁴).

U Podboru kod manastjera je Šćita u sve dvanaest stećaka, ali su bez znakova. Ovi su stećci na humci. Niže spomenutih stećaka, s desne

¹) Usp. *Uspomene o Rami* i t. d. od Fra Jer. Vladića. U Zagrebu. Dion. tiskara 1882, str. 17, te uz ostalo piše: „Ovaj je grb sa nadpisom narisani i na zastavi, štoono se nosi medju ostalimi pri krunisanju kralja ugarskoga“.

²) Ja ga nijesam žalibože vidio, jer bit će bilo s neruke, a moj se vodja nehtio vele mučiti.

³) Ovgdje su u Rami najstariji i najprvobitniji stećci, te je na njima paziti na svaki i najmanji znak, biva ovi stećci spadaju prvoj vrsti (Usp. *Viestnik* 1889, str. 42—43).

⁴) Matija Korvin god. 1463 pokloni Ramu Ladislavu sinu hercega Stjepana Vukčića s tvrdjom Prozorom (I. Vladić ib. str. 15.)

su strane do četiri stećka, al su kao prosto kamenje, a samo je na jednomu rupa, pa možda je to kupa. S lijeve je strane uz manastjer na Šćitu udarena ploča, a na njoj sliedeće obilježje: S lijeve je strane polumjesec niz doli, al malo nagnut, a ispod polumjeseca je zviezda sa šest zraka. U redu je, uz mjesec i zviezdu, latinski krst, onda redalo, a ispod redala zidarski čekić. Ovo je djelo novije dobi.

U Podboru je kod Šćita¹⁾ staro greblje sa starinskijem krstovima, a u sve jih je jedanaest krstova, baš krasno izradjenijeh.

Od Prozora put zapada su I saht hoda *Gmići*, te je tu na *Mejdanu stećak*²⁾. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. S gornje mu je strane golema oskočena jabuka, iza nje golema četverolista ruža, onda jabuka, ruža, pa napokon jabuka (sada razbijena). Ovo je sve uporedo. Na nogama su sa strana dvije jabuke, u sriedi ruža, a to sve uporedo. Na glavi je stećka isto kao i na nogama. Stećak je s donje strane zavaljen zemljom, al narod kaže, da je s donje strane konjanik na konju, pa vižle za zecom. I ovaj se stećak razlikuje od hercegovačkih, a to u izradbi. Oko stećka su bile četiri ploče. Ispod rečenoga je stećka kopao predstojnik Branković, te se kaže, da je našao bocu. I sada, osobito pravoslavni u Hercegovini, stave u greb bardak (bokaricu) vina, dobro začepljen, pa, ako komu u porodici umiru od sičije, kad se otvori onaj greb (gdje je prije bio ukopan sičijavac), dobro je, da se bolesnik napije oduška iz onoga bardaka, pa će mu odma na bolje. I ona je boca mogla biti jednom puna vina radi spomenute slutnje. Štovanjem

Vid Vuletić-Vukasović.

Razne viesti.

Znanstveni sastanci. — Antropologičko društvo u Beču, koje će svoj četvrti sastanak tek. godine obdržavati skupa sa antropologičkim društvom nemačkim od 6 do 12 kolovoza u Beču, pozvalo je ravnateljstvo našega nar. arkeol. Muzeja, neka sudjeluje u antropologičkoj izložbi, koja će se tom prigodom prirediti ondje u prostorijah novoga prirodoslovnoga muzeja. Pozvan je pako ravnatelj istoga muzeja prof. Sime Ljubić, da kao član učestvuje na isti sastanak. — I internacionalni sastanak za predhist. antropologiju i arkeologiju, koj se ove godine sastaje za deseti put u Parizu od 19 do 26 kolovoza, pozvao je svoga dopisujućega člana a muzeal. ravnatelja prof. S. Ljubića, da učestvuje u tom sastanku.

† **Bartul komand. Cecchetti** — nadglednik svih arkiva mletačke pokrajine, ravnatelj cent. mlet. arkiva i t. d. umrie 16. ožujka t. g. 1889. Udari čvrst temelj sustavnomu uređivanju istoga arkiva, i napisa sjaset djela i razprava tičućih se mletačke republike te donekle i naših zemalja; a rado je pružao svoju pripomoć svakomu, koj bi se bavio proučavanjem i iztraživanjem u onom gorostasnom zavodu, navlastito pako našincem kao njegda podanikom one slavne republike.

¹⁾ Ima *Šćit* i kod Kreševa.

²⁾ Možda je ovo stećak, što ga spominje o. I. Vladić l. c.

Nov prinos k predhist. iztraživanju u Dalmaciji. — K desetomu svezku Spljetskoga „*Bullettino di archeologia e storia Dalmata*“ od prošle god. 1888 priloženo je izvješće o izkapanjih obavljenih od g. G. B. Novaka u špilji zvanoj *Grabak* na otoku Hvaru u jeseni 1887. Gosp. R. Gasparini gimn. prof. u Spljetu opisuje točno i obširno sve, što se do sada otkrilo u toj špilji. Čini se, da svi ondje nadjeni predmeti potiču iz kamene dobe; ali se s izkapanjem još nije došlo do najstarijega tla. Obiluju predmeti od raznih živina i mekušaca, te ima dosta i ostanaka ljudskih okostnica. Među predmeti umjetno izradjenimi našlo se pet bridnjačkih noževa od kremenca, poveći odlomak mlata od žrvnjika, pet bijača kao kruglje, jedan šiljak i jedna pruga na način dlietašca od kosti, i sjaset hrbina od raznih posuda. Osobito se iztiče odlomak jedne žlice, i komad posude luknjami na dnu, razporedjenimi na način zvijezde, te se misli da se rabila u gotovljenju sira. Na temelju tih čina zaključuje g. Gasparini, da ova špilja podpunoma se slaže s drugimi otkritimi u Istrii i u Dalmaciji; da je iz neolitičke dobe; da je bila naseljena od naroda, koj je u isto doba i u drugih mjestih stanovao; da su ljudi medjutim jedanaest put tu špilju posjeli; da su se hranili živinami ondje običnimi, i da su rabili sprave i oružje od kamena i kosti; da su stajali u odnošaju sa stanovnicima Istre i Italije; i da su se bavili pastirstvom, i donekle lovom i ribarstvom. Za poljodjelstvo nema do sada dokaza.

Stari nadpis u Zagrebu. —

✓
 CIRCO
 IOSTRI.
 INFERNO
 REDEM

Na istočnom uglu bolnice milosrdne braće na Jelačićevom trgu, dolí pri zemlji, uprav ondje gdje se obično prebivaju oglasi, buduó opao kreć, dodje na vidik odlomak staroga nadpisa. Zamoljen od muzeal. ravnateljstva, prečast. gosp. predstojnik onoga zavoda rado ga dade izkopati, i posla ga u dar narodnomu muzeju, na čem mu najtoplija hvala.

Staroslavenska liturgija pred okružnim sudom u Rovinju.

— Poznato je i babam kod nas, da su se i staroslavenska liturgija i glagoljako pismo već od stoljeća rabili po Dalmaciji, Istri i Hrvatskoj, i ne samo u crkvi i od crkvošnjaka, nego i u javnom životu. O tom nam ostaje danas sjaset živih dokaza u spisih, u knjigah i na kamenu. Tu nedavno puljski list „*Il Diritto Croato*“ u dva članka jako umjerena trudio se je oživjeti u našem narodu tu ljubav napram tim narodnim svetinjam, ali članci od naših dušmana budu zapljenjeni s bezumnoga razloga, da se tim buni uprav slavenski narod. Smješno. Urednik lista proti takovoj riešidbi prizva se na okružni sud u Rovinju, ali ovaj neznajući ni toliko, koliko znaju naše babe, odbi pritužbu. Sudci bjahu pako sve sgojlni slaveni: Flegar, Burić, Petrov i Orlić. Smješno. A na kom temelju? Vele oni:

1. Što se u onih člancih uzveličuje spljetski biskup Kalogjerà, koj starosl. liturgiju brani, a ponizuju biskupi primorja, koji joj se protive. — Ali Kalogjerà, Hrvat, braneći ju, izvršivao je samo svoju dužnost pa-

stirsku, a znao je što brani; oni pako, nam tudji, nemaju ni pojma o onom, čemu se protive.

2. Što se onimi članci živo nastoji, da se starosl. liturgija sve više širi medju Slaveni; — a to je uprav svake hvale vrijedno, i sveta dužnost za svakoga Slavena.

3. Što su ju biskupi Primorja u Gorici g. 1887 zabranili. — Ali biskup u Krku, gdje je starosl. liturgija i danas u porabi, i koj sam ju zna te u stanju da ju ocieni, nije ju a nije ni mogao zabraniti, dočim oni drugi niti ju znaju, niti imaju ikojega prava, da ju zabrane, gdje je već davno kod kuće.

4. Što papa Lav XIII, ako je i komu dozvolio starosl. liturgiju, nije jamačno Primorju. — Papa se je višeput svečano izkazao naklon starosl. liturgiji u obće; nije pako trebalo, da ju Istri, Dalmaciji i Hrvatskoj dozvoli, pošto ove pravo na nju uživaju već od pamtivieka, te zato nitko ga ni molio nije.

5. Što nastojanjem, da se starosl. liturgija medju Slaveni sve bolje razplodi i oživi, nastoji se navesti slavenski narod, da ne sluša svoje vrhovne pastire i da se zagrive s drugimi narodi, koji sa Slaveni u Istri zajedno živu; — ali i to je neistinito i bez smisla, jer tim Slaveni neodriču posluha ni ma komu, niti u ma koga zadirkivaju; nastoje samo, da si svoje staro pravo u svojoj kući obrane i obezbjede, i zato Slava jim!

Dodatak panagiji iz Blata (u Dalmaciji). — Našao se je i drugi zaklopac panagije iz Blata (na o. Korčuli), a sada je (Usp. Viestnik 1889, str. 11, br. XLVIII) i taj komad kod zlatara Iva Caenazzo u Korčuli, te teži grama 14,20 centigr. Vanka je na zaklopecu (srebrn je, a u nutrima pozlaćen na vatri) krst. Unutrima je krštenje Kristovo, t. j. Hristos u vodi, a nad njim loza(?). Iza Krista su tri angjela u molitvi jedan povrh drugoga. Angjeli su obučeni, a gornji je otvorio krila. U Krista su gole noge, a Jovan je na hridi napola go. Kristu je oko glave zlatna sjenica (nimb), a Jovanu *torac* (aureola). Nad Jovanovom je glavom oskočena rupa* (jamica) u vrhu za mošti, pa je na zaklopecu i *ušica* za viešanje, a sa strane zaponac za zapučanje. V. V. V.

Просвјета, лист за цркву и школу. — Издаје књ цр. министарство Просвјете и Црк. Дјела. — Organ dakle ministarstva prosvjete u Crnoj Gori. Izlazi u polovini svakog mjeseca na 2—3 i više tabaka u 4i. Ciena je u Crnoj Gori 2, a izvan nje 3 for. na godinu. Dieli se na službeni i neslužbeni dio. Predplata se šalje uredničtvu Prosvjete na Cetinju ili na g. P. Ramadanovića u Kotoru, a za Srbiju knjižari Valožića u Biogradu. List je dobro uredjen, te ga toplo preporučujemo.

Nov rukopis solinskih nadpisa. — Gospodinu Jos. Jelčiću, profesoru kod nautičke škole u Dubrovniku, podje za rukom naći još jedan rukopis rimskih nadpisa od Petra Alek. Bogetića kanonika Spljetskoga († 1784); te ga posla gosp. Rob. Schneideru u Beču na ocieniu i da ga na svietlo dade. Schneider ga u tu istu svrhu povjeri g. A. v. Domaszewskiu prof. u Heidelbergu, koj ga ocienjuje i u koliko treba izdaje u „Archaeol. Epigr. Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn XII. I. p. 26—

38". Cijeli rukopis sastoji se od 5 listova sa 92 nadpisa u dva stupca priredjenih a pod naslovom: „Inscriptiones ex marmoribus Salonitanis a Petro Aleksandro Boghetich cive Spalatensi fideliter descriptae“. Bio je već poznat jedan rukopis Bogetičev kao kod Lanze sa 100 nadpisa i pod istim naslovom. Samo 32 nadpisa Lanziava rukopisa opetuju se u ovom novom. Domaszewski sravniva s ovimi ono što je Zaccaria po Bogetiču izdao.

Alcuni cenni sopra Verlika, le sue acque ed il suo territorio, scritti dal Dr. Nic. Catanj. Spalato 1889. — Knjižica malena (32 str.) ali od znatne praktičke vrijednosti imenito za onaj kotar. Dobro poznati pisac izpituje ga iz gledišta geologičkog, igjeničkog i terapičkoga navlastito u pogledu njegovih živih voda, koje od dana na dan sve veći glas u narodu stiču radi njihove ljekovite moći; te dodaje i liepi vienac ekonomičkih opazaka i o poboljšanju onoga tla na sve veći razvitak i razcvat onoga kotara.

Lettere preparatorie alla introduzione della causa per la beatificazione di Stefano Cupilli arciv. di Spalato ecc. raccolte e annotate dal sac. Matteo Ivčević. Spalato 1888. — Vrli naš pisac M. Ivčević u ovoj knjižici daje na svietlo, prigodom jubileja pape Lava XIII, četiri poslanice, dvie pape Grgura XVI, jednu O. M. Paltriniera i jednu P. K. Miosića, u kojih se govori o proglašenju blaženikom Stjepana Cupilli nadbiskupa Spljetskoga; te jih razsvjetljuje obilnim opazkami, koje posviedočuju liepu njegovu učenost.

Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini. — U Sarajevu 1889. — Organ zemaljskog muzeja u Sarajevu. Izlazi tromjesečno u sveskama od 5 do 6 tabaka velike osmine. Stoji 2 for. na godinu. Članovi muzej. društva dobivaju Glasnik bezplatno. Članci tiskaje se naizmjenice latinicom i ćirilicom.

Već u ovom prvom svezku odlikuje se „Glasnik“ s obilnoga gradiva arkeol.-historičkoga i prirodoslovnoga. Ostavljajući strukovnjakom, da ociene prirodoslovni dio, nama je za sada samo da proshorimo nekoliko o arkeol.-historičkoj strani. Članak „Gomile u Glasincu“ od Dra Cira Trnhelke, veoma je pomnjivo i u koliko se čini točno izradjen; dalo -bi se samo o tom prigovoriti, što se na koncu bulazni o njekom odnošaju medju predmeti grčkimi iz historičke dobe i medju predmeti na Glasincu izkopanimi iz predhist. dobe. O tom dalje razglabati bilo bi suvišno. Isto su hvale vrijedni i sljedeći članci od istoga pisca, naime: „Afrikanski novci od tuča nadjeni u Vrankamenu“ (uredjeni po Ch. Müller: Numismatique de l'ancienne Afrique); te „Zanimiv turski novac kovan u Sarajevu“; a napokon i onaj pod naslovom: „Epigrafičke crtice iz Bosne i Hercegovine“. Ovdje se najprije govori o nadpisu hrcega Stjepana na crkvi u Gorazdu. Pisac iztražuje, kad i kako si dobio naslov hrcega (*dux*). Veli, da mu taj naslov daje za prvi put listina od 12 lipnja 1446, koju je na svietlo dao Kačić a po njem Farlati, ali da ju Rački smatra patvorenom, pošto je Stjepan taj naslov dobio tek g. 1448(?), i da u mletačkih listinah ovaj mu se naslov daje stoprv g. 1451. Da je pisac u naše „Ogledalo knjiž. povjesti jugosl. I. 261 povirio, bio bi našao, da je republika mletačka priznavala Stjepanu naslov hrcega još god. 1445, i to u svečanoj nagodbi mira, koju

23 kolovoza sklopi sa Stjepanovimi poslanici u Mletcih. Već u naslovu pogodbe stoji ovako: *Pax cum magnifico domino Stefano de Sochol magno vojvoda regni Bossine ac duce terre Huminis*. Zatim slijedi: „anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, indictione octava, die vero XXIII mensis augusti etc. Pošto već od duga postoji rat medju republikom *et magnificum et potentem dominum Stefanum de Sochol magnum vaivodam regni Bossine ac ducem terre Huminis* etc. (Commenoriali XIII. c. 176, i kod Šafařika Glas. XIV. str. 111.). Pravost toga spomenika stoji jamačno van svake sumnje. A pošto je Stjepan nosio taj naslov već god. 1445, otpada sve, što pisac kaže, da ga je nastojao dobiti od aragonskoga kralja i t. d.

Smiešno je pako, što pisac kaže o Spljetu. Veli naime: „da li je hrcceg Stjepan uopće težio za hrcegovinom spljetskom tko zna? . . . kralj Aragonski bio je Veneciji trn u oku, a Hercegovina spljetska bjaše glavna cijelj svijeh težnja ponosne republike, koja je željela prisvojiti taj grad, a za njim i čitavo dalmatinsko primorje“. Uprav tada mal ne čitavo dalmatinsko primorje bjaše već odavna mletačko, te republika nije mogla težiti za Spljet, koj je njezin bio. U ostalom Spljet nije bio hrcegovinom. Ladislav kralj napuljski kao kralj hrvatski podieli g. 1403 taj naslov spljetskoga hrcega vel. bosan. vojvodi Hrvoji, a ovaj ga nosio samo za nekoliko godina, i to kad Spljet nebijaše još u rukuh Mletačkih.

Der Process des Panduren-obersten Franz Freiherr von der Trenk und seines Haft auf dem Spielberg. — Razprava u „Ungarische Revue“ 1889. V. Heft p. 362—384 od Gj. Deutsch. — O iztragi proti Trenku jedva da je govora, i to obćenito i bez dokazivanja; te se pisac bavi poglavito njegovim živovanjem u Spielbergu, njegovom oporukom, koja se ciela navadja, i njegovom tobož čudnovatom smrtju (28 trav. 1746 do 4 list. 1749.) Otrovao se je naime u 34 godini svoga života.

Bullettino di archeologia e storia dalmata. Anno XI. 1888.
 — **N. 7.** — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Le gemme del museo di Spalato. — 3. Otok Korčula pod vladom Engleškom. — 4. Serie dei reggitori di Spalato. — **N. 8.** — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Iscrizioni trovate nella Basilica cristiana a Salona. — 3. Le gemme del museo di Spalato. — 4. Nadpisi dalmatinski iz mletačke dobe. — 5. Otok Korčula pod vladom Engleškom. — 6. Serie dei reggitori di Spalato. — **N. 9.** — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Osservazioni. — 3. Le gemme del museo di Spalato. — 4. Nadpisi dalmatinski iz mletačke dobe. — 5. Otok Korčula pod vladom Engleškom. — 6. Il monastero e la chiesa dei SS. Cosmo e Domiano sull' isola di Pasmano. — 7. Serie dei reggitori di Spalato. — **N. 10.** — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Glamoč in Bosnia. — 3. Le gemme del museo di Spalato. — 4. Predhistorička špilja u Zatonu Šibenika. — 5. Starohrvatski nadpisi. — 6. Otok Korčula pod vladom Engleškom. — 7. Serie dei reggitori di Spalato. — **N. 11.** — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Iscrizioni inedite dell' epoca veneziana. — 3. Le gemme del museo di Spalato. — 4. Epetium ed i suoi dintorni. — 5. Otok Korčula pod vladom Engleškom. — 6. Serie dei reggitori di Spalato. —

N. 12. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Le gemme del museo di Spalato. — 3. Eretium ed i suoi contorni. — 4. Otok Korčula pod vladom Engleskom. — 5. Serie dei reggitori di Spalato. — 6. Elenco degli oggetti di arte antica acquistati nell'a. 1888 dal' i. r. museo archeologico di Spalato. — 7. Indice del foglio.

Старинар. Година V. 1888. — Бр. 4. — 1. Белешке с пута (Наставак и свршетак.) Од М. Валтровића, стр. 109. — 2. Српске црквене старине. VI. Чаше. (Наставак и свршетак.) — VII. Црквени печати. Од М. Валтровића, стр. 123. — 3. Римски натпис. (Из Београда.) Од М. Валтровића, стр. 137. — 4. Немачка надгробна плоча од године 1689. Од М. Валтровића, стр. 138. — 5. Разне вести. Од М. В. стр. 139. — Са две литографисане таблице. — **Година VI. 1889.** — Бр. 1. — 1. Римски натписи. (Из Ђуприје. Из Доње Каменице.) Од М. Валтровића, стр. 1. — 2. Српски печати у Херцег-Босни. 1. и 2. Од Вида Вул.-Вукасовића, стр. 4. — 3. Средовјечни натпис у Грацу (у Херцеговини.) Од Вида Вулетић-Вукасовића, стр. 6. — 4. Старобосански грб у Грацу (Херцеговина.) Од В. В.-Вукасовића, стр. 7. — 5. Примједбе из „Биљешке о неким старинама у граду Корчули“ од В. В.-Вукасовића. Од Франа Радића, стр. 8. — 6. Допис. Од Мите Димња. у Зајечару, стр. 28. — 7. Разне вести. Од М. В. стр. 30. — Са две литографисане таблице.

Što se troši na korist starina u Cislajtaniји. — U budjetu ministra za bogoštovje i nastavu za tek. g. 1889 opredjeljuje se dotacija centralne komisije bečke za iztraživanje i sačuvanje starina sa 11,430 for., a uz to dodaje se kao paušal za popravke starih spomenika 2,500 for.; a to je normalni trošak.

Za razne pako svrhe arkeološkičke dopitnje se za cielu Cislajtaniју 113.000 for Od ovih odpada na Dalmaciju:

a) za toranj spljetske crkve kao peti obrok	5000 for.
b) za crkvu u Šibeniku	2000 „
c) za izkapanja i nabave muzeju u Spljetu	1400 „
d) za izkapanja u Solinu	2000 „

U sve . . . . . 10400 for.

Ovako: Mittheil. der k. k. Cent. Commis. XIV. Bd. str. 277.

Ulaznica za posjetitelje muzeja u Spljetu. — *Narod* u br. 2 od 4 siečnja t. g. priobćuje sljedeću vjest o arkeološkom muzeju u onom gradu. „Počamši od mladoga ljeta, ministarstvo nastave udarilo je ulaznicu od novčića 30 za posjetitelje muzeja. Dohodak je namjenjen na korist dotacije muzeja za nabavu predmeta. Ulaznica, koja se dobiva za 30 nvč., vriedi za sva tri odjela muzeja (arkeološkoga): pri tlehu kuće Brajnovića, pri tlehu c. k. gimnazije i za izkopine u Solinu. Svake nedjelje ulaz je slobodan od 10 do 12“. Čujemo, da je ulaznina početkom godine uvedena za posjet arkeol. muzeja i u Pešti.